Handreiking Gezonde Gemeente: letsel

Ieder jaar hebben 3,2 miljoen mensen in Nederland medische hulp nodig na een ongeval. De jaarlijkse kosten voor directe medische zorg en arbeidsverzuim bedragen € 5,3 miljard. Gemeenten kunnen veel doen om letsel door ongevallen terug te dringen onder sporters, jeugd (0-23 jaar) en ouderen (55+). Letsel is een van de thema's in de Handreiking Gezonde Gemeente, die helpt bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van gemeentelijk gezondheidsbeleid. In deze samenvatting van het thema 'Letsel' leest u welke rol gemeenten samen met partnerorganisaties kunnen spelen. De volledige handreiking vindt u op www.loketgezondleven.nl.

Trends en maatschappelijke kosten

- Ieder jaar ontstaan er meer dan 3,5 miljoen sportblessures. In 40% van de gevallen is medische zorg nodig. Dat kost de maatschappij jaarlijks € 380 miljoen aan medische zorg en € 870 miljoen aan verzuimkosten.
- Jaarlijks belanden naar schatting 230.000 kinderen en jongeren (0-23 jaar) op een afdeling voor spoedeisende hulp als gevolg van een verkeers- of privéongeval. De jaarlijkse maatschappelijke kosten: € 420 miljoen directe medische kosten, € 270 miljoen verzuimkosten.
- Per jaar doen ongeveer 160.000 ouderen een beroep op spoedeisende hulp na een verkeers- of privéongeval, van wie bijna 100.000 na een valongeval. Jaarlijks brengen deze valongevallen ruim € 740 miljoen aan directe medische kosten met zich mee.

Daarnaast heeft letsel ook gevolgen die zich minder eenvoudig in cijfers laten uitdrukken. Mensen met een blessure stoppen tijdelijk met bewegen, 10% stopt zelfs definitief met sporten. Kinderen die blijvend letsel oplopen, ondervinden daar levenslang last van. Ouderen zijn na een val bang om opnieuw te vallen en worden minder actief.

Risicogroepen

De Handreiking Gezonde Gemeente onderscheidt drie risicogroepen op het gebied van letselpreventie: sporters, jeugd (0-23) en ouderen (55+). Onder sporters komen veel blessures voor, vooral bij veldvoetbal, hardlopen, fitness en tennis. Jonge kinderen (0-4 jaar) krijgen voornamelijk ongelukken in en om het huis. Als kinderen ouder zijn gaan ze naar buiten, de kinderopvang, de basisschool, het voortgezet onderwijs of een (sport)vereniging en nemen ze deel aan het verkeer. Letsel ontstaat dan steeds vaker in deze settings. Onder ouderen komen veel valongevallen voor in en om het huis. De grootste kans op een valongeval lopen zelfstandig wonende, kwetsbare ouderen en ouderen met een zorgvraag.

Integrale aanpak

Voor een effectieve preventie van letsel is integraal beleid nodig. Dat betekent dat gemeenten beleid ontwikkelen dat inspeelt op meerdere factoren die sportblessures en letsel bij kinderen en ouderen veroorzaken. Veel factoren zijn niet direct vanuit gezondheidsbeleid te beïnvloeden, maar vereisen maatregelen op andere gemeentelijke beleidsterreinen zoals de Wmo, openbare orde en veiligheid, verkeersveiligheid, welzijn, onderwijs en het sport-, jeugd- en ouderenbeleid.

Het belang van samenwerking

Samenwerking tussen sectoren en met lokale partners kost tijd en komt niet vanzelf tot stand. Toch is het de investering waard. Samenwerken is van cruciaal belang, omdat elke lokale partij een ander deel van het beleid kan uitvoeren. De handreiking bevat een overzicht van lokale partijen die als samenwerkingspartner bij de uitvoering van het beleid kunnen worden betrokken.

In de gezondheidszorg en hulpverlening worden professionals dagelijks geconfronteerd met ernstig letsel bij sporters, jeugd en ouderen. Hun kennis van problemen en hulpvragen kan van belang zijn voor de beleidsformulering, maar biedt ook mogelijkheden voor preventieve interventies. Zo kan een huisarts verwijzen naar een voorlichtingsactiviteit of een beweegcursus en kan een verpleegkundige preventieve counseling uitvoeren.

Lokale mix van interventies

Bij de vertaling van doelstellingen naar een concreet uitvoeringsprogramma stelt de gemeente met partners een mix samen van lokaal samenhangende interventies. Het is van belang om burgers hierbij te betrekken. De aanpak kan dan zo veel mogelijk aansluiten bij de mogelijkheden en belemmeringen van de doelgroepen. De 'pijlers' van een integrale aanpak in de handreiking geven houvast bij het samenstellen van zo'n mix van interventies.

- *Pijler 1: inrichting van de omgeving.* Voorbeeld: een checklist die de gemeente in staat stelt om de veiligheid van gymzalen te toetsen.
- *Pijler 2: regelgeving en handhaving.* Voorbeeld: een meldingsnummer waar inwoners onveilige situaties kunnen doorgeven.
- *Pijler 3: voorlichting en educatie.* Voorbeeld: de interventie 'Vallen is ook een sport' helpt valletsel bij leerlingen te verminderen door ze valvaardigheden aan te leren.
- *Pijler 4: signalering en advies.* Voorbeeld: veiligheidsadviseurs voeren huisbezoeken uit bij zelfstandig wonende senioren om valrisico's in huis op te sporen.
- *Pijler 5: ondersteuning.* Voorbeeld: de cursus 'In Balans' voor 70-plussers met valangst of een hoog valrisico helpt valongelukken te voorkomen.

In de handreiking vindt u een volledig interventieoverzicht.

Basispakketten

De handreiking bevat ook een beschrijving van basispakketten voor lokale letselpreventie voor de drie belangrijkste risicogroepen. Gemeenten die iets aan letselpreventie willen doen, maken met deze basispakketten een goede start.

Wilt u advies?

Wilt u meer informatie of advies op het gebied van letselpreventie? Neem dan contact op met Consument en Veiligheid.

Wat vindt u in de handreiking?

Het thema 'Letsel' in de Handreiking Gezonde Gemeente helpt bij het in kaart brengen van lokale gezondheidsproblemen en doelgroepen. Daarnaast leest u welke samenwerkingspartners binnen en buiten het gemeentehuis een rol kunnen spelen en vindt u concrete voorbeelden van beleidsdoelen en een integrale aanpak. Ook de randvoorwaarden voor beleid en uitvoering en de evaluatie komen aan bod. Tips, praktijkvoorbeelden, interventieoverzichten en links naar relevante websites helpen u snel op weg. U vindt de volledige handreiking op www.loketgezondleven.nl

Dit is een uitgave van:

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

Centrum Gezond Leven
www.rivm.nl | centrumgezondleven@rivm.nl | (030) 274 85 73

Consument en Veiligheid
www.veiligheid.nl | info@veiligheid.nl | (020) 511 45 11

Letsel is een van de thema's in de Handreiking Gezonde Gemeente. Van elk thema en het deel 'Beleidscyclus' bestaat een samenvatting. U vindt de samenvattingen en de volledige handreiking op www.loketgezondleven.nl.

Heeft u tips of geslaagde praktijkvoorbeelden voor de handreiking? Mail uw suggesties naar centrumgezondleven@rivm.nl.

003210-A4|11.2011